

De stand van het platteland

Monitor Agenda Vitaal Platteland
Rapportage Nulmeting Effectindicatoren

WAGENINGENUR

For quality of life

De stand van het platteland

Monitor Agenda Vitaal Platteland

Rapportage Nulmeting Effectindicatoren

Wageningen UR

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

Wageningen, februari 2009

© 2009

Wageningen UR

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

Bezoekadres: Droevendaalsesteeg 3, 6708 PB Wageningen, Gebouw 101

Postadres: Postbus 47, 6700 AA Wageningen

Telefoon: (0317) 48 54 71; E-mail: info.wnm@wur.nl

Website: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Deze brochure is een uitgave van de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen UR. De brochure is verkrijgbaar bij het secretariaat. De brochure is ook te downloaden via www.wotnatuurenmilieu.wur.nl.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Programma WOT-04-005 (Basnr. 002)

Woord vooraf

Sinds 2003 werkt de WOT Natuur en Milieu van Wageningen UR aan de Monitor Agenda Vitaal Platteland. De methode waarlangs de monitor is opgezet, is inmiddels doorgevoerd in het Meerjarenprogramma 2007 – 2013. Dit programma beschrijft de uitvoering van het beleid van de Agenda Vitaal Platteland. Naast prestatie-indicatoren zijn daarbij ook effectindicatoren benoemd om na te gaan in welke mate het beleid bijdraagt aan de maatschappelijke doelen die de overheid zich stelt. Het ontwikkelen van de Monitor AVP is een goed samenspel geworden tussen een breed scala aan beleidsmedewerkers en onderzoekers, met als resultaat de voor u liggende Rapportage Nulmeting Effectindicatoren.

Graag wil ik vanuit de directie Platteland van het ministerie van LNV alle mensen die hebben bijgedragen aan deze nulmeting bedanken voor hun inzet. Het is mijn overtuiging dat alleen door een dergelijke gezamenlijke inzet monitorgegevens worden gegenereerd die daadwerkelijk bijdragen aan het evalueren van het overheidshandelen in relatie tot gewenste maatschappelijke effecten. Zo geven deze gegevens grond aan het onderwerp van gesprek waar het tussen bestuurders en volksvertegenwoordigers over gaat, namelijk het maatschappelijke doel van beleid.

Paul Sinnige

Directie Platteland, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Inhoud

Woord vooraf	3
1 Inleiding	7
2 Opzet effectmonitoring in de Monitor AVP	13
3 Resultaten nulmeting Monitor AVP 2007	17
3.1 Natuur	19
3.2 Landbouw	21
3.3 Recreatie	29
3.4 Landschap	35
3.5 Sociaal Economische Vitaliteit	43
3.6 Reconstructie	55
4 Samenvatting	57
Geraadpleegde literatuur	59

1 Inleiding

Het monitoren van maatschappelijke effecten van de beleidsuitvoering is onderdeel van de Monitor Agenda Vitaal Platteland. Deze brochure beschrijft de indicatoren die hiervoor zijn ontwikkeld, de wijze waarop gemeten is en geeft de resultaten van de nulmeting over 2007.

Agenda Vitaal Platteland

De ideeën van het rijk over een leefbaar, vitaal en duurzaam platteland staan in de Agenda Vitaal Platteland (AVP). De doelstellingen van deze agenda zijn concreet uitgewerkt in het onlangs verschenen Meerjarenprogramma 2007-2013 (MJP2). Hierin staan acht thema's: natuur, landbouw, recreatie, landschap, bodem, water, reconstructie van de zandgebieden en sociaal-economische vitaliteit. Milieu komt binnen deze thema's aan de orde. Voor elk thema is een algemene beleidsdoelstelling omschreven en uitgewerkt in één of meer operationele doelstellingen. Deze operationele doelstellingen zijn weer uitgewerkt in concrete prestaties die moeten worden verricht om de doelen te realiseren.

De uitvoering van de rijksdoelen wordt voor een belangrijk deel door provincies aangestuurd. Zij zijn de regisseur van de gebiedsprocessen die moeten leiden tot daadwerkelijke uitvoering van de plannen. Rijk en provincies maken afspraken over te leveren prestaties en de hoeveelheid geld die zij daarin investeren. Elke provincie sluit hiervoor een bestuursovereenkomst met het rijk voor perioden van zeven jaar. De eerste periode loopt van 2007 tot en met 2013. De rijksbijdrage komt ter beschikking via het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG).

Zoals gebruikelijk bij goede afspraken houden partijen elkaar op de hoogte over hun vorderingen. Elk jaar rapporteren de provincies daarom aan de overheid over de voortgang van de prestaties. Halverwege de uitvoeringsperiode, de mid-term review, rapporteren de provincies eveneens over de voortgang van de operationele doelen. Dat doen ze ook na zeven jaar bij de eindverantwoording. In een beleidsevaluatie legt het rijk een verband tussen deze rapportages en de mate waarin de algemene beleidsdoelstellingen zijn gerealiseerd. Het rijk beoordeelt of de gewenste maatschappelijke effecten inderdaad optreden door de uitvoering van het beleid.

Monitoren en evalueren

Monitoren is het met een vooropgezet doel en op systematische wijze verzamelen, analyseren, bewerken en verstrekken van feitelijke gegevens over de toestand van een relevant geacht object of proces. Er hoeft niet altijd daadwerkelijk te worden gemeten. Monitoren kan ook plaatsvinden op basis van berekeningen of schattingen door deskundigen, of door gebruik te maken van door anderen verzamelde gegevens in gegevensbestanden (Meerjarenprogramma 2007-2013, Min LNV, 2006).

Vaak worden monitoren en evalueren in de beleidsomgeving in een adem genoemd, maar het is niet hetzelfde. Evalueren van het beleid is het beoordelen van prestaties, resultaten en effecten in het licht van de te realiseren beleidsdoelen en de bijbehorende streefwaarden. Het verschil is dat monitoren de feiten betreft en de evaluatie de interpretatie of beoordeling van de feiten. Het komt er dus op neer dat monitoring nooit een uitspraak kan doen over doeltreffendheid of doelmatigheid, omdat dat een beoordeling met zich meebrengt.

In het beleidsproces dienen monitoring en evaluatie verschillende doelen op verschillende momenten in het planningsproces:

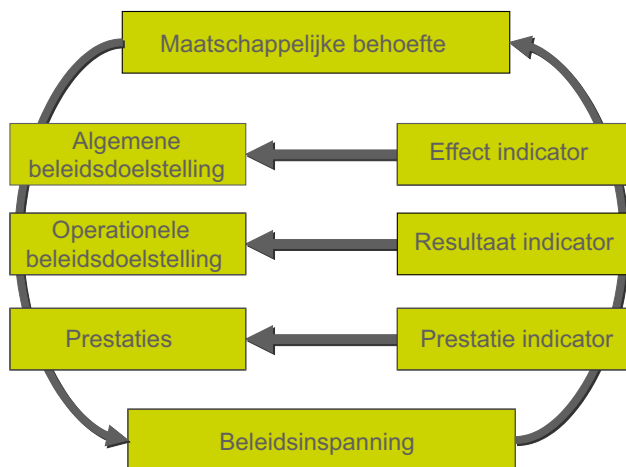
- **Verhogen transparantie.** Tijdens de beleidsontwikkeling dwingen monitor- en evaluatieverplichtingen beleidsmakers goed na te denken over wat ze willen bereiken. Om aan de verplichtingen tegemoet te komen, moet al in een vroeg stadium rekening gehouden worden met de verplichtingen en dat leidt tot een verhoging van de transparantie van het beleid.
- **Signaleren en bijsturen van beleid.** Tijdens de uitvoering van het beleid kan uit monitoring en evaluatie van het beleid blijken dat de beoogde effecten niet worden gehaald. Dat kan aanleiding zijn om het beleid bij te sturen.
- **Verantwoorden.** Tijdens de uitvoering en achteraf kunnen monitoring en evaluatie helpen bij het toetsen of er goede voortgang in de uitvoering wordt geboekt. Daarmee kan verantwoording aan de Tweede Kamer worden afgelegd over in hoeverre gestelde doelen worden gehaald en of de middelen doeltreffend (effectief) en doelmatig (efficiënt) zijn besteed.
- **Leren.** Achteraf kan monitoring en evaluatie (ex-post evaluatie) bijdragen aan verbetering van toekomstig beleid.

Monitor Agenda Vitaal Platteland

Om de beleidsontwikkeling van Agenda Vitaal Platteland te monitoren, is een zogenaamde doelenboomstructuur opgezet waarlangs de verschillende beleidsdoelen zijn uitgewerkt. Daarmee is samenhang aangebracht tussen de te realiseren rijksdoelen en de daarvoor te leveren prestaties. Ontwikkelingen op verschillende niveaus van de doelenboom worden weergegeven door verschillende soorten indicatoren (figuur 1).

De Monitor AVP voorziet in de opslag van gegevens in een centrale database. Dit heeft als voordeel dat de gegevens eenduidig worden opgeslagen inclusief eventuele berekeningsmethoden. De WOT Natuur & Milieu van Wageningen UR beheert de database. Door middel van een website komt informatie voor derden beschikbaar.

Het rijk volgt de ontwikkelingen in de algemene beleidsdoelstellingen aan de hand van effectindicatoren. De effectindicatoren weerspiegelen de maatschappelijke effecten van het ingezette beleid en geven aan de hand van de daarbij benoemde streefwaarden inzicht in de mate van doelbereik van de rijksdoelen.

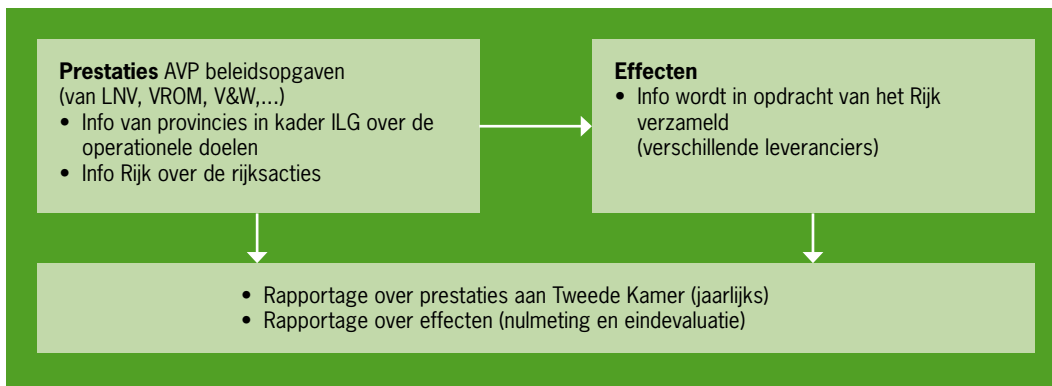
Figuur 1.
Indicatoren in relatie tot de beleidscyclus

De wijze waarop het rijk een geconstateerd beleidstekort op algemene beleidsdoelstellingen wil terugdringen, komt tot uitdrukking in de operationele doelstellingen. Dit is het instrumentarium waarmee het rijk concrete uitvoeringsafspraken maakt met de Tweede Kamer om haar doelen te realiseren. Over het resultaat hiervan legt de minister van LNV in de rijksbegroting en beleidsnota's verantwoording af.

Om meetbare afspraken te kunnen maken, zijn de uitvoeringsafspraken gekwantificeerd in meetbare output zoals hectares, kilometers, en aantallen. Deze komen tot uiting in het Investeringsbudget Landelijk Gebied op basis waarvan rijk en provincies in een bestuursovereenkomst afspreken wat (prestaties van een bepaalde kwaliteit) tegen welk budget gerealiseerd wordt.

Effectmonitoring

De Monitor AVP geeft naast informatie over afgesproken prestaties en de voortgang ervan, ook inzicht in de gewenste maatschappelijke effecten en van de mate van doelbereik ten opzichte van de vastgestelde streefwaarden (figuur 2). Op deze manier is het mogelijk om de gestelde beleidsdoelen, de gerealiseerde prestaties en de resulterende effecten in onderlinge samenhang in de toekomst op ieder gewenst moment te evalueren.

Figuur 2. Monitor Agenda Vitaal Platteland

De nulmeting geeft de uitgangswaarden om de mate van doelbereik vast te stellen in een bepaalde periode voor de verschillende effectindicatoren. Deze nulmeting vormt de basis om de voortgang van de beleidsuitvoering te bepalen met vervolgmetingen in 2010 (mid-term review) en 2014 (eindmeting).

Verantwoording van beleid

De effectindicatoren geven vooral een beeld van de maatschappelijke opgave. Een goed causaal verband tussen het handelen van de overheid en het maatschappelijk effect is vaak lastig te leggen. Daar hebben veel meer factoren invloed op. Effectindicatoren zijn daarmee vooral geschikt om de urgentie van overheidshandelen te agenderen, maar minder voor de verantwoording van het beleid.

Het gesprek met de Tweede Kamer vindt momenteel vaak plaats op het niveau van prestaties. Daar is een direct causaal verband tussen de uitgegeven euro en de tegenprestatie. Het geeft echter slecht antwoord op de vraag of de maatschappij daar beter van wordt. Daarvoor is van belang dat de gerealiseerde hectare natuur of het kilometer fietspad op de juiste plek ligt en van goede kwaliteit is. Op instrumentniveau zijn er gegevens van dit resultaat. Daarnaast wordt op dit moment gezocht naar een indicator die aangeeft of de gewenste beleidsdoelen robuust en duurzaam in gebieden zijn opgenomen.

Leeswijzer

Deze brochure behandelt het onderdeel monitoren van effecten uit de Monitor AVP. Het beschrijft:

- de ministerieel vastgestelde effectindicatoren inclusief streefwaarden;
- de gekozen meetstrategie (op basis van bestaande databronnen) om daar inhoud aan te geven;
- de resultaten van de nulmeting die over 2007 is uitgevoerd.

Hoofdstuk 2 beschrijft hoe de effectmonitoring is opgezet en welke aanpak is gehanteerd om tot een essentiële set van indicatoren te komen. Hoofdstuk 3 geeft de resultaten van het uitwerken van de effectmonitor tot nu weer. Hiertoe is per beleidsthema de algemene beleidsdoelstelling gegeven met bijbehorende effectindicator(en) en streefwaarde(n). Van de benoemde effectindicator(en) is vervolgens aangegeven wat en hoe deze is gemeten (meetstrategie) en wat de uitkomsten zijn van de nulmeting over het jaar 2007.

2 Opzet effectmonitoring in de Monitor AVP

De Agenda Vitaal Platteland is een breed opgezet beleidsdocument waarin samenhang is aangebracht in alle thema's die voor de integrale ontwikkeling van het platteland van belang zijn. Het gaat om de thema's natuur, landbouw, recreatie, landschap, bodem, water, reconstructie van de zandgebieden en sociaal-economische vitaliteit. Die integrale ontwikkeling staat ten dienste van de realisatie van sectorale beleidsdoelen, met als uiteindelijk doel om een maatschappelijk beleidsstekort terug te dringen. De gewenste maatschappelijke ontwikkeling is gevat in de effectindicator, het beleidstekort komt tot uitdrukking in het verschil tussen de actuele waarde en de streefwaarde.

Uitgangspunten bij de ontwikkeling van een essentiële set van effectindicatoren waren:

1. De algemene beleidsdoelstelling van een beleidsthema vormt het uitgangspunt voor de te benoemen effectindicatoren.
2. Voor de metingen moet er zoveel mogelijk gebruik gemaakt worden van bestaande gegevensbronnen.
3. Er moet een directe koppeling zijn tussen effectindicatoren van de Monitor AVP en de LNV-begroting, zodat een directe koppeling van prestaties mogelijk is met de financiële verantwoording.
4. Beleidsdirecties zijn zelf verantwoordelijk voor de meetwijze en instandhouding van de brongegevens (vraaggestuurd).

In workshops hebben onderzoekers en beleidsmedewerkers in een iteratief proces een set van essentiële indicatoren vastgesteld. Tabel 1 geeft een overzicht van de beleidsthema's, de algemene beleidsdoelstelling en de benoemde effectindicatoren.

Tabel 1. Algemene beleidsdoelstelling en benoemde effectindicatoren per beleidsthema.

Thema	Algemene beleidsdoelstelling	Effectindicator(en)
Natuur	Zekerstelling van de biodiversiteit door behoud, herstel, ontwikkeling en duurzaam gebruik van de natuur.	Biodiversiteit: a. Soorten b. Omvang populaties c. Kwaliteit ecosystemen
Landbouw	<i>Agrarische ruimte</i> Een toekomstgerichte, concurrerende landbouw als economische drager in het landelijk gebied. <i>Agrarische hulpbronnen</i> De landbouw maakt duurzaam gebruik van bodem, water, lucht en overige natuurlijke hulpbronnen.	a. Toegevoegde waarde per volwaardige arbeidskracht b. p.m.
Recreatie	Ontwikkelen en behouden van een recreatief aantrekkelijk Nederland door: <ul style="list-style-type: none"> • Een gezond en wervend woon- en werkklimaat • Behoud en versterking van de ruimtelijke variatie tussen stad en land • Versterking van de verbinding tussen stad en land • Opheffing van de nog bestaande tekorten aan dagrecreatiemogelijkheden en het voorkomen van nieuwe tekorten • Ontwikkelen en versterken van de toegankelijkheid van de groene ruimte voor recreatief gebruik • Ruime voor recreatief ondernemerschap 	a. Recreatief gebruik b. Tevredenheid recreatieve voorzieningen c. Bereikbaarheid openbaar groen
Landschap	Behoud en versterking van het landschap: <ul style="list-style-type: none"> • Behoud en versterking van de identiteit, diversiteit en belevingswaarde van het landschap • Behoud en versterking van de cultuurhistorische en ecologische waarden van het landschap • Behoud en ontwikkeling van internationaal unieke en nationaal kenmerkende landschappen • Versterking van de ruimtelijke kwaliteit van gebouwen, dorpen, steden en landschappen 	Beleving kwaliteit landschap

Thema	Algemene beleidsdoelstelling	Effectindicator(en)
Bodem	De (gebruiks)waarden van de bodem moeten behouden blijven of worden hersteld.	* p.m.
Water	Het op orde krijgen en houden van een duurzaam watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten.	* p.m.
Reconstructie	Het geven van een impuls aan de zandgebieden in Zuid- en Oost-Nederland om specifieke problemen op te lossen en de realisatie van rijksdoelen te versnellen.	Versnelling realisatie rijksdoelen ten opzichte van de voorgaande periode
Sociaal-economische vitaliteit	<p>Een vitaal platteland betekent een platteland waar het in de ogen van bewoners goed werken, wonen en leven is, waar sprake is van een gezonde economische en sociale basis en van een voorzieningenniveau dat is toegesneden op hun behoeften. De belangrijkste beleidsopgaven hebben daarom niet zozeer te maken met het wegwerken van grote problemen of achterstanden, maar eerder met het benutten van kansen die het platteland biedt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het ondersteunen en waar nodig versterken van de sociale en culturele infrastructuur met name door het uitwisselen van kennis • Het versterken van een brede economische basis door onder andere stimuleren van 'passende' economische ontwikkelingen en het bevorderen van gebiedsgerichte innovaties met economische meerwaarde • Het versterken van burgerbetrokkenheid en deelname van burgers bij opstellen en uitvoeren van beleid 	<p>a. Tevredenheid voorzieningen b. Tevredenheid wonen c. Kans op werk</p>

* Effectindicatoren nog niet benoemd of nog in ontwikkeling.

3 Resultaten nulmeting Monitor AVP 2007

In dit hoofdstuk staan de resultaten van effectmonitoring in de Monitor AVP tot nu toe. Per beleidsthema is aangegeven:

- de algemene beleidsdoelstelling;
- de vastgestelde effectindicatoren en streefwaarden;
- de resultaten van de nulmeting over 2007;
- de gekozen meetstrategie om deze nulmeting en de vervolgmetingen uit te voeren.

Voor de thema's bodem, water en het onderdeel agrarische hulpbronnen van het thema landbouw zijn nog geen effectindicatoren benoemd of zijn ze nog in ontwikkeling.

3.1 Natuur

Algemene beleidsdoelstelling

Zekerstelling van de biodiversiteit door behoud, herstel, ontwikkeling en duurzaam gebruik van de natuur.

Effectindicatoren

- a. Soorten
- b. Omvang populaties
- c. Kwaliteit en kwantiteit van hoofdecosystemen

Streefwaarden

Het algemene streven van het biodiversiteitsbeleid is dat er in 2020 duurzame condities zijn voor het voortbestaan voor alle in 1982 voorkomende soorten en populaties.

Per effectindicator gelden de volgende streefwaarden:

- ad. a. Het aantal bedreigde Rode Lijstsoorten in Nederland gecombineerd met de ernst van hun bedreiging is in 2020 gemiddeld niet groter dan in de periode 1994-2002. Als streefwaarde voor de Rode Lijstindex voor 2020 geldt de waarde 100.
- ad. b. In 2013 moet 29% van de populaties (van soorten en habitattypen in Nederland in de Habitatrichtlijn) een gunstige staat van instandhouding hebben tegen een percentage van hooguit 37% dat dan een zeer ongunstige staat mag hebben. In Europees verband is afgesproken dat het aantal soorten met een gunstige staat van instandhouding op den duur naar 100% gaat.
- ad. c. In ontwikkeling.

Resultaat nulmeting 2007

- ad. a. De Rode Lijstindex is voor het eerst bepaald in 1995 (indexwaarde =100). De tweede Rode Lijstindex is bepaald in 2006 en heeft als indexwaarde 107. Dit geeft aan dat het aantal Rode Lijstsoorten tussen 1995 en 2006 is toegenomen. Voor de nulmeting van de Monitor AVP geldt de tweede Rode Lijstindex (107).
- ad. b. In 2007 blijkt 19% van de soorten uit de Habitatrichtlijn een gunstige en 46% een zeer ongunstige staat van instandhouding kennen.
- ad. c. Niet vastgesteld.

Nulmeting Natuur

a. Soorten

Meetmethode

Van een aantal groepen dieren en planten zijn Nederlandse Rode Lijsten verschenen. Daarop staan de soorten die bedreigd zijn in hun voortbestaan. Voor een beperkt aantal soortgroepen in Nederland zijn officiële nationale Rode Lijsten verschenen. Officieel wil zeggen dat deze in de Staatscourant zijn gepubliceerd. Soorten komen op een Rode Lijst als ze zeldzaam zijn en achteruitgaan. In 2004 zijn alle bestaande Rode Lijsten herzien en zijn enkele nieuwe Rode Lijsten verschenen in een bijlage bij de Staatscourant (LNV, 2004).

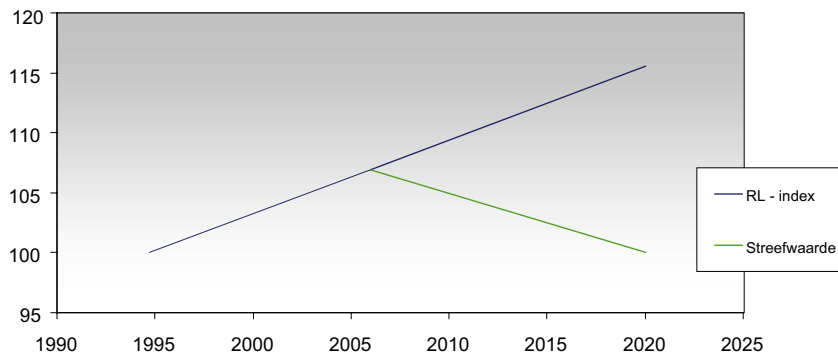
Het opstellen van Rode Lijsten komt voort uit het verdrag van Bern, dat in 1982 door Nederland is geratificeerd. Dit verdrag vraagt bijzondere aandacht voor soorten die met uitsterven worden bedreigd en die kwetsbaar zijn (artikel 1 en 3). In artikel 7 van de Flora- en faunawet is vastgelegd dat de overheid lijsten opstelt van dier- en plantensoorten die van nature in Nederland voorkomen en die bedreigd zijn. In de nota 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur' is het opstellen van Rode Lijsten een van de instrumenten voor de soortbescherming.

Soorten van een Rode Lijst genieten op grond daarvan nog geen wettelijke bescherming. Wettelijk is wel vastgelegd dat de overheid zich inzet voor de bescherming van deze soorten en dat zij het onderzoek daartoe bevordert. Van provincies, gemeenten en terreinbeherende organisaties wordt verwacht dat zij bij beleid en beheer rekening houden met de Rode Lijsten.

De Rode Lijstindex wordt bepaald op basis van de soortgroepen vogels, zoogdieren, dagvlinders, en amfibieën en reptielen. Per soortgroep wordt bepaald welke soorten vallen onder de volgende Rode Lijstklassen: 1) verdwenen; 2) ernstig bedreigd; 3) bedreigd; 4) kwetsbaar en 5) gevoelig. Door weging wordt vervolgens de Rode Lijstindex bepaald.

Resultaat nulmeting

De Rode Lijstindex is voor het eerst bepaald in 1995 (indexwaarde =100). De tweede Rode Lijstindex is bepaald in 2006 en heeft als indexwaarde 107. Het geeft aan dat het aantal Rode Lijstsoorten tussen 1995 en 2006 is toegenomen. Voor de nulmeting van de Monitor AVP geldt de indexwaarde van de tweede Rode Lijst (107) als nulmeting.

Figuur 3. Rode Lijstwaarden in relatie tot de streefwaarde voor 2020

De streefwaarde van LNV (het aantal op de Rode Lijst staande bedreigde soorten in Nederland gecombineerd met de ernst van hun bedreiging is in 2020 gemiddeld niet groter dan in de periode 1994-2002) ligt het dichtst bij de situatie van de eerste Rode Lijstindex. Als streefwaarde voor de Rode Lijstindex voor 2020 geldt om die reden de waarde 100. Er wordt dus naar gestreefd de Rode Lijst ten opzichte van 2006 in te korten, ofwel dat er in 2020 minder Rode Lijstsoorten zullen voorkomen.

b. Omvang populaties

Meetmethode

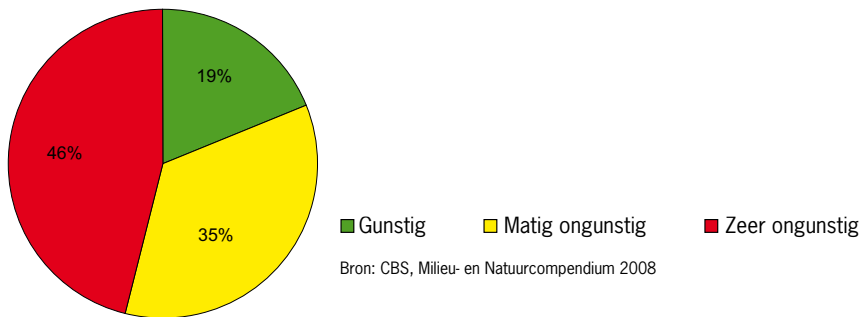
De Europese Habitat- en Vogelrichtlijn legt de lidstaten verplichtingen op over de instandhouding van soorten en natuurlijke habitats. Die verplichtingen zijn gericht op het behouden of herstellen van een gunstige staat van instandhouding van zowel natuurlijke habitats als soorten. Lidstaten moeten elke zes jaar aan de Europese Unie rapporteren over de staat van instandhouding. Bij het vaststellen van de staat van instandhouding van soorten zijn populatietrends, de omvang van de populaties en het natuurlijke verspreidingsgebied belangrijke factoren.

In de nulmeting die eind juli 2007 door het ministerie van LNV naar de Europese Commissie is gestuurd over de periode 2002-2006, is voor elke soort en elk habitatype bepaald of de staat van instandhouding gunstig is of niet.

Resultaat nulmeting

In 2007 is de staat van instandhouding van soorten die in Nederland op de Habitatrichtlijn staan voor 19% gunstig en voor 46% zeer ongunstig (figuur 4).

In het LNV-onderdeel van de rijksbegroting (www.rijksbegroting.nl) staat dat in 2013, 29% een gunstige staat moet hebben en hooguit 37% een zeer ongunstige staat mag hebben.

Figuur 4. Staat van instandhouding Habitatrichtlijn soorten 2007

c. **Kwaliteit en kwantiteit van hoofdecosystemen**

Voor deze indicator is geen nulmeting beschikbaar, de indicator is nog in ontwikkeling.

3.2 Landbouw

Algemene beleidsdoelstelling

Een toekomstgerichte concurrerende landbouw als economische drager in het landelijk gebied.

Effectindicatoren

Toegevoegde waarde per volwaardige arbeidskracht.

Streefwaarden

De toegevoegde waarde per volwaardige arbeidskracht is hoger dan het gemiddelde van de EU15-landen.

Resultaat nulmeting 2007

De toegevoegde waarde per volwaardige arbeidskracht van de land- en tuinbouw bedroeg in Nederland € 49.000 per arbeidsjaareenheid. (Dit is de gemiddelde waarde over 2004, 2005 en 2006). Dit getal ligt een factor 1,8 boven het gemiddelde van de EU-15.

Nulmeting Landbouw

Meetmethode

De netto toegevoegde waarde wordt berekend door de totale opbrengsten te verminderen met de non-factor kosten. De non-factor kosten zijn alle kosten minus de kosten voor grond, vermogen en arbeid. Het is de vergoeding die resteert voor de aangewende grond, vermogen en arbeid. Een arbeidsjaareenheid (aje) komt overeen met 2.000 gewerkte uren, waarbij één persoon maximaal 1 aje kan zijn. Door de toegevoegde waarde te relateren aan de ingezette middelen ontstaat een eenheid die aangeeft hoe efficiënt de middelen zijn aangewend.

Resultaat nulmeting

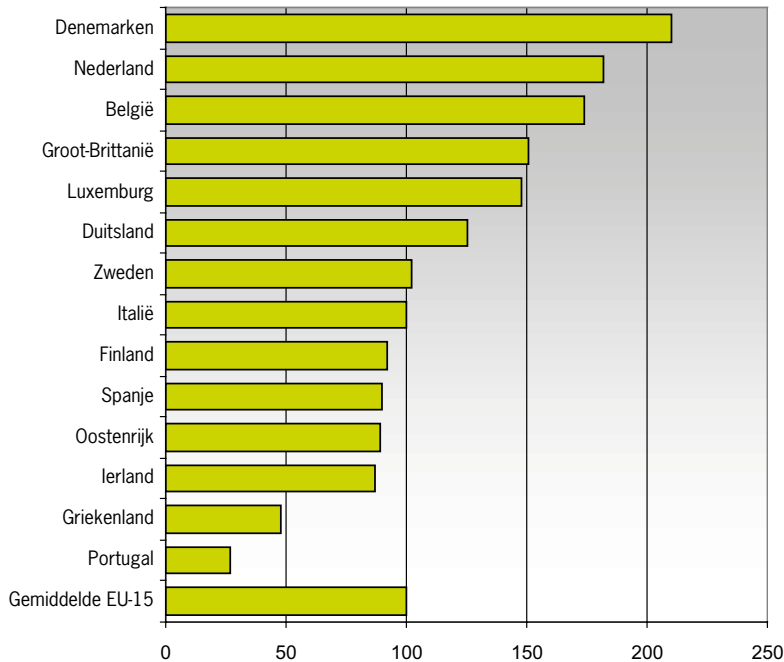
Als nulmeting voor de toegevoegde waarde van de Nederlandse land- en tuinbouw is het gemiddelde bepaald over 2004, 2005 en 2006.

Het resultaat van de nulmeting wordt hier als volgt weergegeven:

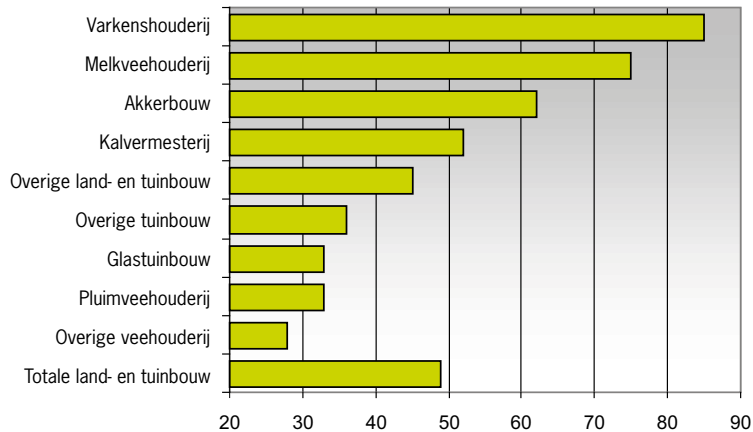
- a. het Nederlands gemiddelde ten opzichte van de andere EU 15-landen;
- b. uitsplitsing van het landelijk gemiddelde naar agrarische sectoren;
- c. uitsplitsing van het landelijk gemiddelde naar provincies.

ad. a. De gemiddeld toegevoegde waarde per arbeidskracht van de Nederlandse land- en tuinbouw ligt een factor 1,8 boven het gemiddelde van de EU-15. Na Denemarken blijkt Nederland het land met de hoogste gemiddeld toegevoegde waarde per arbeidsjaareenheid (figuur 5).

Figuur 5. Indexcijfer toegevoegde waarde per arbeidskracht EU-15 (gemiddelde EU-15 voor 2004, 2005 en 2006 = 100)

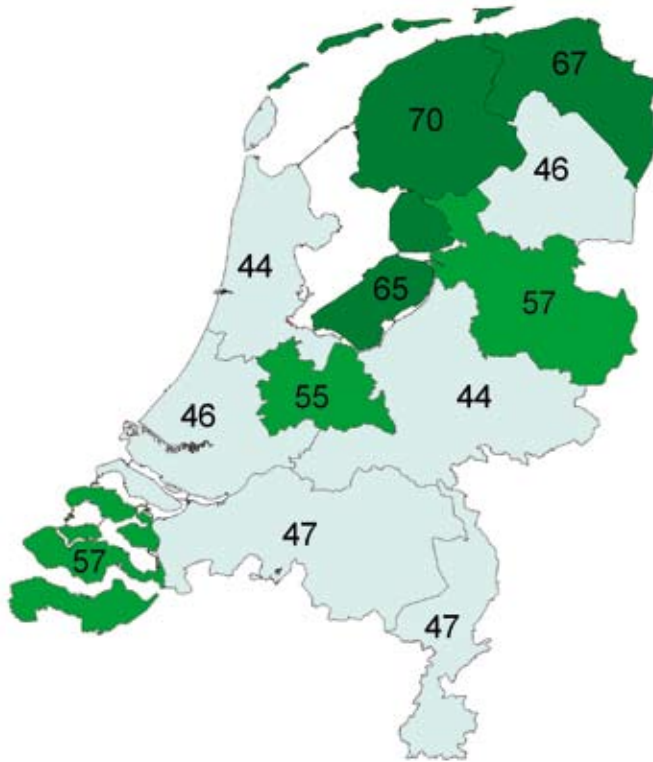
ad. b. Uitsplitsing voor Nederland naar agrarische sectoren laat zien dat varkenshouderij, melkveehouderij, akkerbouw en kalvermesterij de hoogste toegevoegde waarde realiseerden. Voor de overige sectoren lag de gemiddelde toegevoegde waarde onder het landelijk gemiddelde van de totale agrarische sector (figuur 6).

Figuur 6. Toegevoegde waarde per arbeidskracht (euro/aje x 1000), per agrarische sector (gemiddelde 2004, 2005 en 2006)

- ad. c.** Bij een uitsplitsing naar provincies blijken Friesland, Groningen en Flevoland gemiddeld de hoogste toegevoegde waarde per arbeidskracht te hebben. In Noord Holland en Gelderland hadden de land- en tuinbouwbedrijven de gemiddeld laagste toegevoegde waarde per eenheid van arbeid (figuur 7).

Figuur 7. Toegevoegde waarde per arbeidskracht (euro/ajk x 1000) Nederlandse land- en tuinbouw, per provincie (gemiddelde over 2004, 2005 en 2006)

3.3 Recreatie

Algemene beleidsdoelstelling

Ontwikkelen en behouden van een recreatief aantrekkelijk Nederland.

Algemene beleidsdoelstelling

- a. Recreatief gebruik.
- b. Tevredenheid recreatieve voorzieningen.
- c. Bereikbaarheid van recreatief groen.

Streefwaarde

- ad. a. In 2013 is het gebruik van de recreatieve gebieden in de Randstad op hetzelfde niveau als in de rest van Nederland.
- ad. b. In 2013 is de tevredenheid over de recreatieve gebieden in de Randstad op hetzelfde niveau als in de rest van Nederland.
- ad. c. Iedere Nederlander kan in 2013 op 10 minuten fietsafstand recreëren in het groen.

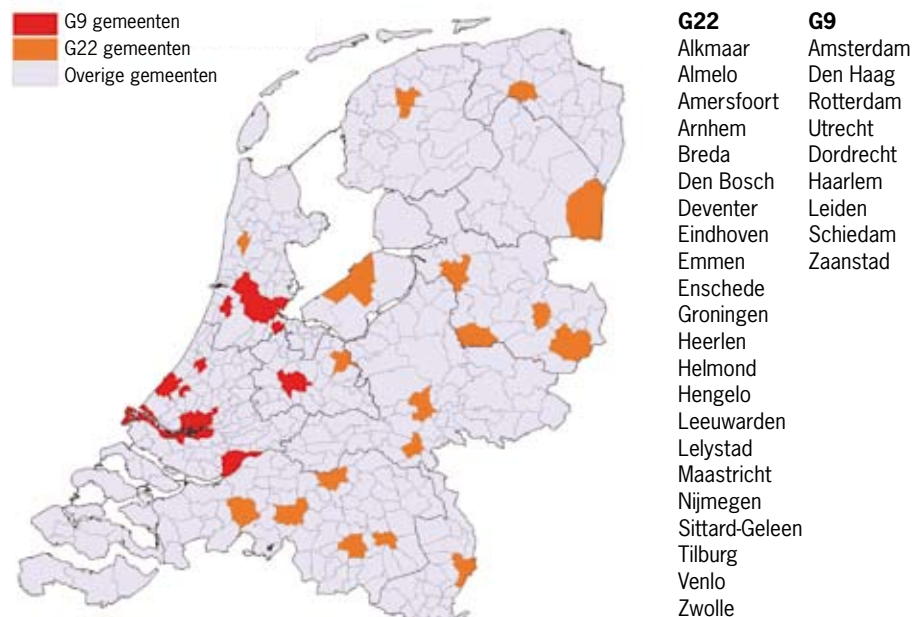
Resultaat nulmeting 2007

- ad. a. Inwoners van de Randstad ondernemen gemiddeld 25% minder recreatieactiviteiten in recreatieve gebieden dan inwoners uit de rest van Nederland.
- ad. b. In de Randstad wordt 65,8% van de maximale score voor tevredenheid over het aanbod gehaald, terwijl dit buiten de Randstad 74,5% is, een verschil van 8,7 procentpunt.
- ad. c. In 2007 kan iedere Nederlander op 10 minuten fietsafstand recreëren in het groen. Echter 23% van de Randstedelingen (bijna 600.000 personen) kan niet binnen 10 minuten fietsafstand agrarisch groen rond de steden bereiken.

Nulmeting Recreatie

Gebiedsindeling recreatie

Voor de nulmeting Recreatie is de Randstad uitgewerkt als de negen G31 gemeenten van de Randstad. De G31 zijn de gemeenten die onder het zogenaamde grootstedenbeleid vallen. Om de ontwikkelingen in de Randstad aan te geven, wordt de G9 als groep vergeleken met de overige G31 gemeenten (de G22) en de overige Nederlandse gemeenten (NL. ex G31). Figuur 8 geeft een overzicht van de verschillende groepen gemeenten.

Figuur 8. Gebiedsindeling indicatoren recreatie

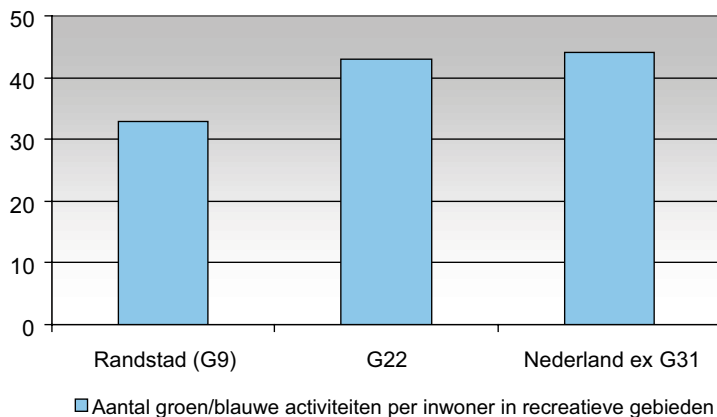
a. Recreatief gebruik

Meetmethode

Om het recreatief gebruik van recreatiegebieden te kunnen meten, is gebruik gemaakt van het Continu vrijetijdsonderzoek (CVTO) 2006/2007. Dit onderzoek heeft niet het bezoek aan gebieden als ingang, maar deelname aan activiteiten. In een aantal gevallen is echter een uitsplitsing mogelijk naar de omgeving waarin de activiteit plaatsvond. Het CVTO is een jaarmeting en biedt inzicht in de deelname aan vrijetijdsactiviteiten over een heel jaar (1 april 2006 t/m 31 maart 2007). Het activiteitenbestand is gebaseerd op 52 wekelijkse metingen (netto steekproef 350 personen per week met een leeftijd tussen 0 en 100 jaar). Bij elke meting wordt gevraagd de activiteiten van de afgelopen 7 dagen te beschrijven. Door te wegen worden de resultaten representatief gemaakt voor en opgehoogd naar de totale Nederlandse bevolking. Bij deze weging wordt rekening gehouden met de regio waaruit de respondent afkomstig is. De recreatieactiviteiten die in recreatiegebieden worden ondernomen, worden aangeduid als groen/blauwe activiteiten. De eenheid is het gemiddeld aantal groen/blauwe activiteiten per inwoner in het afgelopen jaar.

Resultaat nulmeting

Inwoners van de Randstad ondernemen gemiddeld 25% minder recreatieactiviteiten in recreatiegebieden dan inwoners uit de rest van Nederland (figuur 9).

Figuur 9. Recreatief gebruik (aantal groen/blauwe activiteiten per inwoner in recreatiegebieden)

Het is natuurlijk de vraag of het realistisch is om te verwachten dat het niveau in de Randstad ooit het niveau van de rest van Nederland zal halen. Juist in een grote stad zijn er andere mogelijkheden van vrijetijdsbesteding, zoals winkelen, uitgaan en cultuur. De tijd die daaraan wordt besteed, gaat af van de hoeveelheid vrije tijd die men ter beschikking heeft. Er blijft dan minder tijd over voor groen/blauwe activiteiten.

b. Tevredenheid

Meetmethode

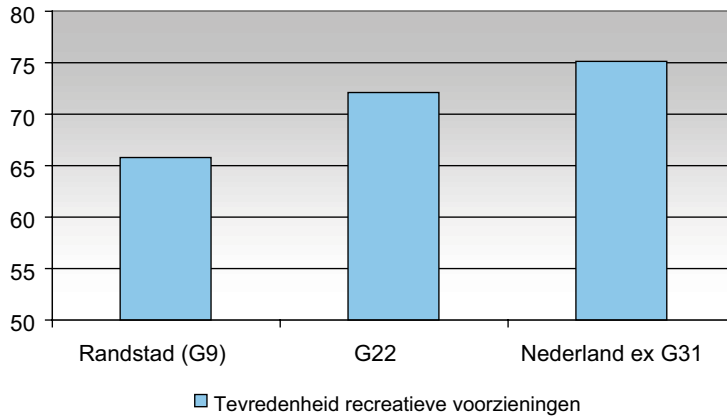
Om de tevredenheid over het recreatieve aanbod te kunnen bepalen, is gebruik gemaakt van de module Sociaal-Fysiek van het WoON-onderzoek (abf Research). Dit is een grootschalig onderzoek waarin ongeveer een derde van de respondenten afkomstig is uit achterstandswijken, een derde uit (overige delen van) G31-gemeenten en een derde uit overig Nederland.

Er is in het onderzoek niet rechtstreeks naar de tevredenheid over het recreatieve aanbod als geheel gevraagd. Mensen hebben het aanbod op de volgende aspecten beoordeeld (met schaal-uiteersten).

Aspect	Beoordeling (schaal-uiteersten)
Hoeveelheid groen om in te recreëren	meer dan genoeg – echt veel te weinig
Bereikbaarheid van het groen	zeer goed bereikbaar – zeer slecht bereikbaar
Aantal mensen in het groen terwijl men dit groen bezoekt	vrijwel altijd rustig (weinig mensen) – vrijwel altijd druk (veel mensen)
Omgevingsgeluiden in het groen, zoals van auto's vliegtuigen, fabrieken etc.	zeer mee ontevreden (veel overlast) – zeer mee tevreden (weinig overlast)
Schoonheid van het groen (hoe mooi?)	uitzonderlijk mooi – niet mooi
Voorzieningen in het groen, zoals bankjes, eet- en drinkgelegenheden, gemarkeerde routes, sportverenigingen, etc.	meer dan genoeg – echt veel te weinig
Keuze aan diverse soorten groen, zoals bossen, parken, meren en weilanden etc.	zeer veel keuze – zeer weinig keuze

Resultaat nulmeting

In de Randstad wordt 65,8% van de maximale score voor tevredenheid over het aanbod gehaald, terwijl dit buiten de Randstad 74,5% is, een verschil van 8,7 procentpunt (figuur 10).

Figuur 10. *Tevredenheid recreatieve voorzieningen (als percentage van de maximale score)*

De effectindicator blijkt voor de Randstad dus minder positief uit te vallen dan voor overig Nederland. Voor de G22-gemeenten liggen de scores doorgaans tussen die voor de Randstad en die voor overig Nederland. Ze liggen echter duidelijk dichterbij de cijfers voor overig Nederland.

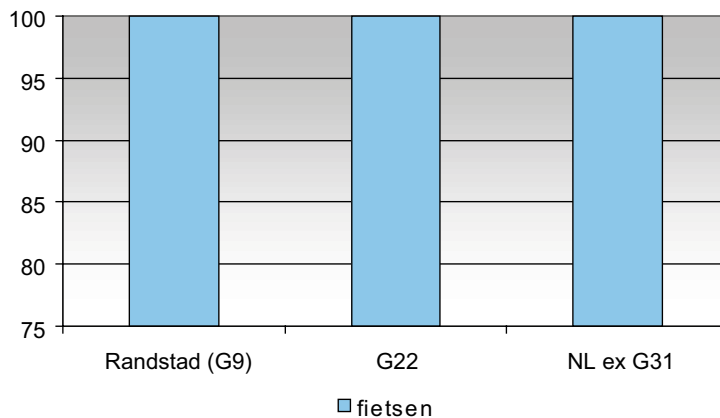
c. Bereikbaarheid van recreatief groen

Meetmethode

Via GIS-techniek is een buffer van twee kilometer rond openbaar recreatief bruikbaar groen gemaakt. Deze twee kilometer is een hemelsbrede benadering van 10 minuten fietsafstand: 15 km/u geeft 2500 meter in 10 minuten, waarbij in de praktijk niet hemelsbreed kan worden gefietst, maar paden en wegen gevolgd moeten worden. In alle gebieden buiten deze buffer wonen dan mensen die volgens de streefwaarde geen groen op 10 minuten fietsafstand tot hun beschikking hebben. Voor het achterhalen van dit aantal mensen is het Woning- en Populatiebestand 2006 van het Planbureau voor de Leefomgeving gehanteerd. Dit is een adressenbestand van Nederland met van elk adres de X- en Y-coördinaat en het gemiddeld aantal inwoners.

Resultaat nulmeting

In 2007 kan iedere Nederlander op 10 minuten fietsafstand recreëren in het groen.

Figuur 11. Bereikbaarheid recreatief groen

3.4 Landschap

Algemene beleidsdoelstelling

Behoud en versterking van het landschap door:

- behoud en versterking van de identiteit, diversiteit en belevingswaarde, cultuurhistorische en ecologische waarden;
- ontwikkeling van (inter)nationaal unieke kenmerkende landschappen;
- versterking van de ruimtelijke kwaliteit.

Effectindicatoren

Beleving kwaliteit landschap.

Streefwaarde

In 2020 wordt het Nederlandse landschap gewaardeerd met gemiddeld een 8. De Nationale Landschappen zijn in deze waardering meegenomen en zullen ook in 2020 nog significant hoger gewaardeerd worden dan de rest van Nederland.

Resultaat nulmeting 2007

De gemiddelde waardering van het Nederlandse landschap is in 2007 gemiddeld een 7,3. De Nationale Landschappen worden iets hoger gewaardeerd, gemiddeld 7,4.

Nulmeting landschap

Meetmethode

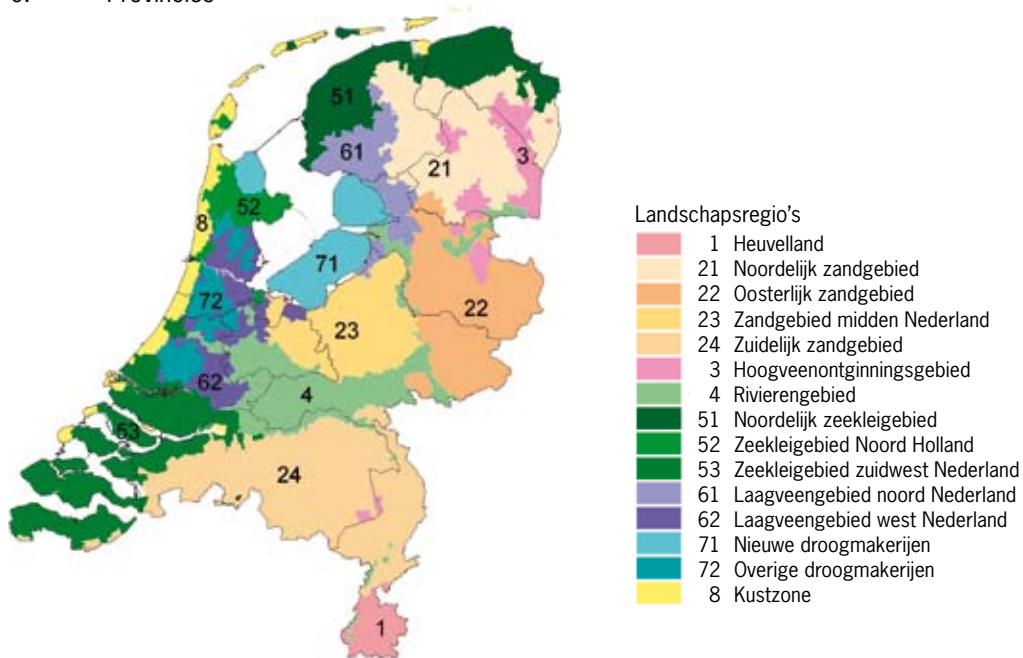
De waardering van de kwaliteit van het landschap wordt gemeten in twee enquêtes. In de enquête die representatief is voor de variatie in landschapstypen (zie figuur 12) binnen Nederland zijn voor 300 gebieden steeds 15 omwonenden die het gebied kennen ondervraagd volgens de zogenaamde SPEL-methode. De waardering van de aantrekkelijkheid van het landschap en achterliggende kwaliteiten zoals natuurlijkheid, samenhang en historische identiteit zijn gewaardeerd op een schaal van 1 tot 10. De tweede enquête onder 1800 Nederlanders die representatief is naar leeftijd en herkomst, maakt het mogelijk om verschillen in waardering tussen groepen Nederlanders te bepalen. De tweede enquête is gebruikt om de gemiddelden per verschillende ruimtelijke eenheden te corrigeren voor leeftijd. Om voorspellingen te doen over de aantrekkelijkheid van landschap voor heel Nederland, de Nationale Landschappen en afzonderlijke provincies is op basis van de geselecteerde gebieden gebruik gemaakt van BelevingsGIS (Roos-Klein Lankhorst *et al.*, 2005).

Resultaat nulmeting

Het resultaat wordt weergegeven op basis van de volgende gebiedsindelingen:

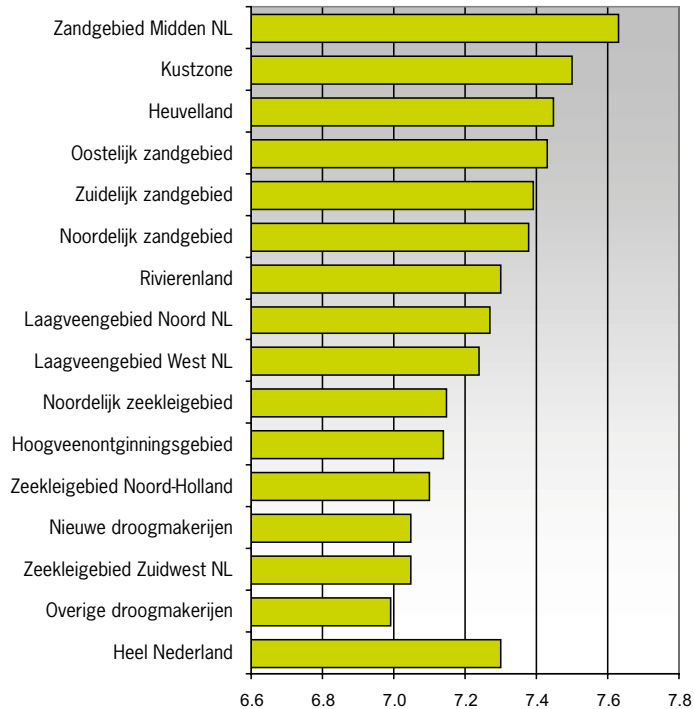
- a. Landschapstypen
- b. Nationale Landschappen
- c. Provincies

Figuur 12. Landschapstypen in Nederland (bron: Belevingswaarden Monitor Nota Ruimte, 2008)

Landschapstypen

Op basis van de respons op de geselecteerde gebieden krijgt het Nederlandse landschap gemiddeld een 7,3. Nederlanders waarderen de landschappen in de zandgebieden van Noord- en Oost-Nederland, de landschappen van de kustzone (duinen, strand) en het heuvelland het meest. Het minst gewaardeerd zijn de landschappen van de droogmakerijen en de hoogveenontginningen. Vergelijkbare landschapstypen met een lage verstedelijkingsdruk worden hoger gewaardeerd dan die met een hoge verstedelijkingsdruk (figuur 13).

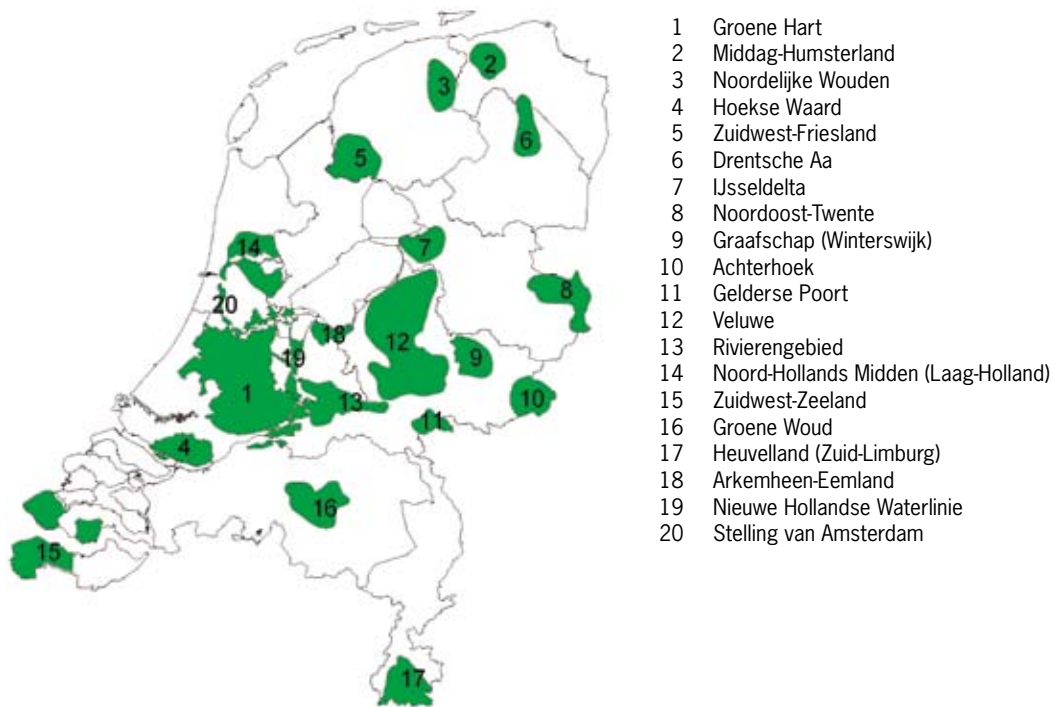

Figuur 13. Waardering landschap per landschaptype

Het Nederlandse landschap wordt beleefd als relatief natuurlijk en vrij van stedelijkheid, reliëf komt weinig voor. Het Nederlandse landschap wordt veel gebruikt voor recreatiedoeleinden. Daartoe worden gerekend: wandelen, fietsen, hardlopen, varen, picknicken, zwemmen en zitten. 85% van de respondenten gebruikt het buitengebied om te wandelen of te fietsen¹. Er blijkt een positieve samenhang te zijn tussen waardering en gebruik van het gebied. Naarmate een gebied meer gewaardeerd wordt, wordt het meer gebruikt voor recreatieve doeleinden en omgekeerd geldt bij veel recreatief gebruik een hogere waardering. Jongeren tot 30 jaar zijn het meest actief in het buitengebied. Het verschil naar leeftijd is vooral groot op het gebied van recreatieactiviteiten die het minst worden ondernomen (hardlopen, varen). Tot slot blijkt: hoe gezonder men zich voelt, des te vaker men een buitenactiviteit onderneemt.

¹ Dit is niet representatief voor alle Nederlanders. Het is goed mogelijk dat het recreatief gebruik van het buitengebied onder de mensen die niet mee hebben gedaan aan het onderzoek ('non-respons') lager ligt.

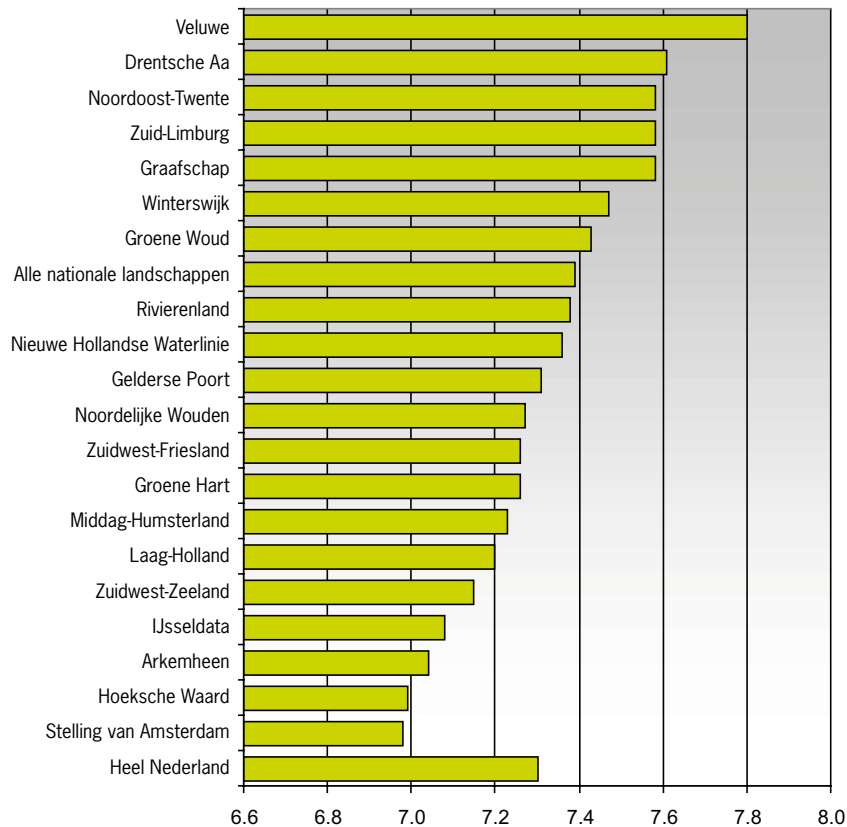
Figuur 14. Nationale Landschappen (begrenzing Nota Ruimte, 2005)

Nationale landschappen

De waardering voor de Nationale Landschappen (zie figuur 14) ligt met een gemiddelde van 7,39 boven het landelijke gemiddelde (7,3). Veel Nationale Landschappen krijgen overigens een rapportcijfer onder het landelijk gemiddelde. De Stelling van Amsterdam, Hoeksche Waard, Arkemheen-Eemland, IJsseldelta, Zuidwest-Zeeland en Laag-Holland krijgen de laagste waardering (zie figuur 15). Dit zijn allemaal landschappen met als kernkwaliteit openheid. De verschillen in waardering binnen Nationale Landschappen sluiten goed aan bij de karakterisering van deze landschappen door de Raad voor het Landelijk Gebied (2005). De Raad maakt op basis van de internationale betekenis en het huidige recreatieve gebruik een onderscheid tussen 'liefhebberslandschappen'²

² Een 'liefhebberslandschap' betekent dat er enige voorkennis nodig is om zo'n landschap goed te kunnen 'lezen'. Door meer te weten over landschap, gaat het leven en wordt het een 'leesbaar landschap'.

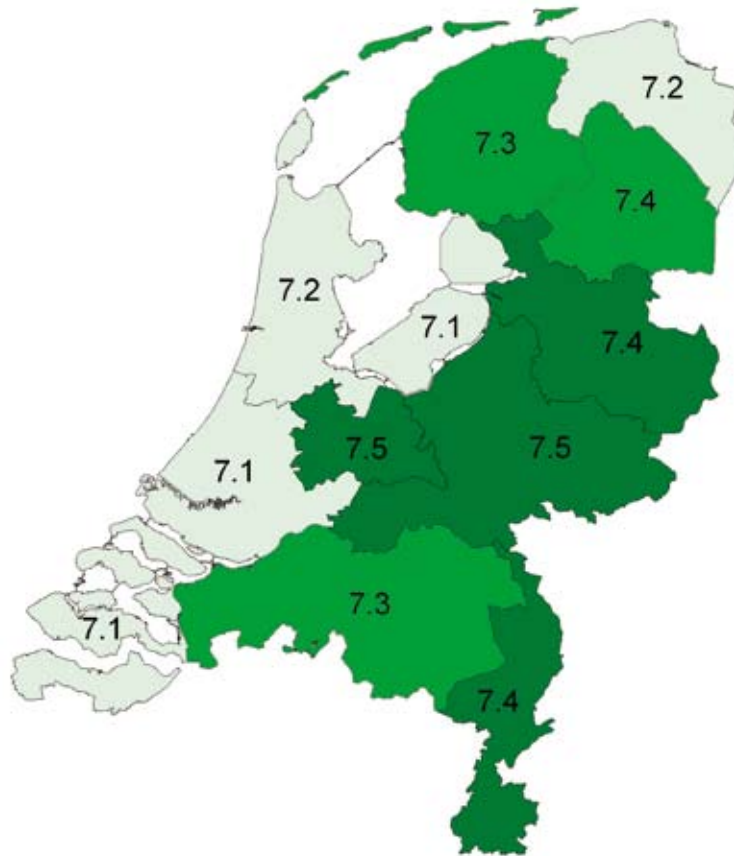
en gelaagde, agrarische landschappen. De door recreanten veel gebruikte gelaagde, agrarische landschappen zijn ook de meest gewaardeerde Nationale Landschappen: Drentsche Aa, Noordoost-Twente, Zuid-Limburg, Graafschap en Winterswijk. Deze landschappen hebben als kernkwaliteit een groen karakter. De minst gewaardeerde Nationale Landschappen behoren alle tot de categorie 'liefhebberslandschappen'. (MNP, 2007).

Figuur 15. Waardering landschap Nationale landschappen

Provincies

Uit de waardering van het landschap per provincie blijkt dat provincies met veel bos en historische elementen het hoogst gewaardeerd worden. Utrecht en Gelderland zijn het meest aantrekkelijk, Zeeland en Flevoland het minst (figuur 16).

Figuur 16. Waardering van het landschap per provincie

3.5 Sociaal-economische vitaliteit

Algemene beleidsdoelstelling

Platteland waar het goed werken, wonen en leven is, met een gezonde economische en sociale basis en met een toegesneden voorzieningenniveau.

Algemene beleidsdoelstelling

- a. Tevredenheid voorzieningen.
- b. Tevredenheid wonen.
- c. Kans op werk.

Streefwaarde

De sociaal-economische ontwikkeling op het platteland houdt minimaal gelijke tred met die in de stad.

Resultaat nulmeting 2007

- ad. a. De tevredenheid over voorzieningen van mensen op het platteland ligt met een indexwaarde van 6,5 iets boven de waardering van de stedeling van 6,4.
- ad. b. De tevredenheid met de woning in landelijke gebieden ligt met een 7,3 boven die van stedelijke gebieden (6,9). Ook de tevredenheid met de woonomgeving is op het platteland (7,1) duidelijk hoger dan in de stad (6,6).
- ad. c. De ontwikkeling van de werkgelegenheid in de periode 1996 - 2006 was op het platteland groter dan voor stedelijke gebieden (respectievelijk +24% en +18%). De arbeidsparticipatie op het platteland is tevens hoger dan in de stad. (in 2004 respectievelijk 71% en 68%).

Meetstrategie en nulmeting Sociaal-economische vitaliteit

Afbakening platteland

In de Monitor Sociaal-Economische Vitaliteit Platteland is het platteland afgebakend op basis van de omgevingsadressendichtheid, een door het CBS ontwikkelde dichtheidsmaat (Groenemeijer *et al.*, 2008). Door deze maat op viercijferige postcodegebieden toe te passen ontstaat er een nauwkeurig afbakening van stad en platteland. Een aantal postcodegebieden met grootschalige werkfuncties zijn ondanks een relatief lage dichtheid niet tot het platteland gerekend maar tot het stedelijk gebied. Om recht te doen aan de regionale differentiatie die Nederland kenmerkt, zijn er 23 regio's onderscheiden (figuur 17). Elk van deze 23 regio's kent een stedelijk en een plattelandsdeel.

Figuur 17.
Indeling stad - platteland in 23 regio's

a. Tevredenheid voorzieningen

Meetmethode

In het Woononderzoek Nederland 2006 zijn vragen over de tevredenheid met bepaalde voorzieningen gesteld. Op basis van de antwoorden op de vijf volgende vragen is een tevredenheidsindex voorzieningen geconstrueerd:

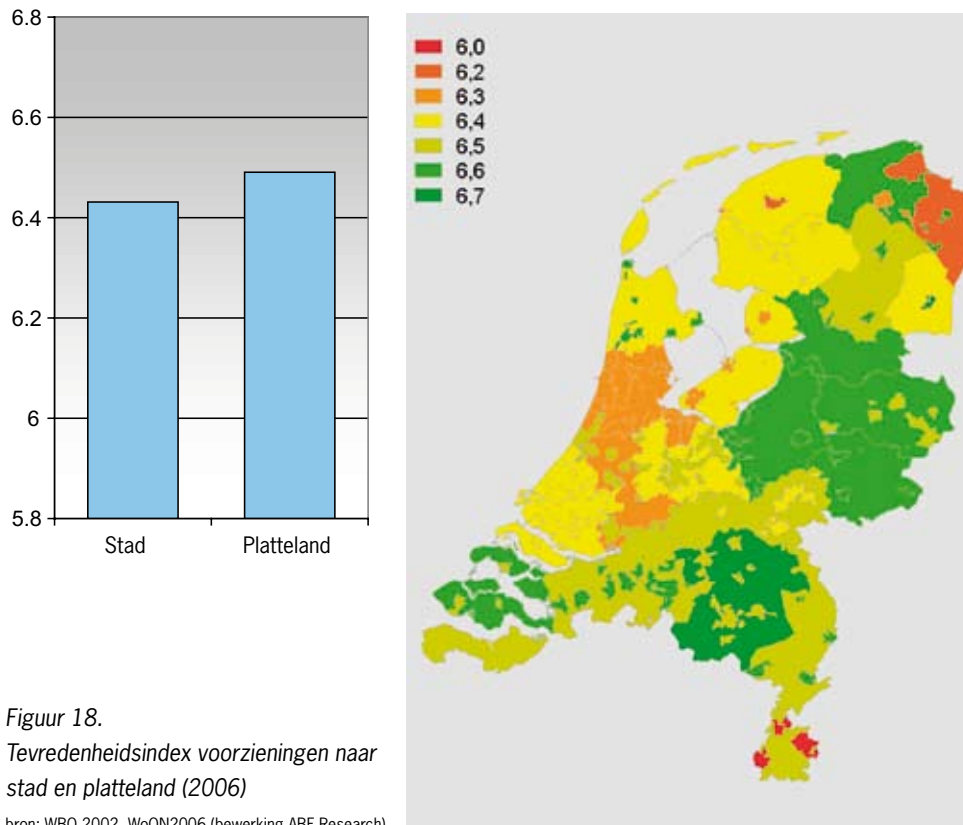
- Hoe tevreden bent u over de winkels voor de dagelijkse boodschappen bij u in de buurt?
- Hoe tevreden bent u over de voorzieningen voor jongeren tussen de 12 en 18 jaar zoals bijvoorbeeld een trapveldje of een hangplek bij u in de buurt?
- Hoe tevreden bent u over de basisscholen die bij u in de buurt aanwezig zijn?
- Hoe tevreden bent u over de speelgelegenheid voor jonge kinderen die bij u in de buurt aanwezig is?
- Hoe tevreden bent u over de kinderdagverblijven, crèches en/of peuterspeelzalen die bij u in de buurt aanwezig zijn?

De antwoorden op elk van deze vragen (zeer tevreden, tevreden, niet tevreden, maar ook niet ontevreden, ontevreden, zeer ontevreden) zijn vertaald in een rapportcijfer. Van de resulterende vijf rapportcijfers is vervolgens een gemiddeld rapportcijfer bepaald (waarbij elk van de vijf vragen even zwaar meeweegt). Dit gemiddelde rapportcijfer is tevredenheidsindex voorzieningen genoemd.

Resultaat nulmeting

De tevredenheid van mensen over de genoemde voorzieningen ligt op het platteland met een indexwaarde van 6,49 iets boven de waardering van de stedeling: 6,43 (figuur 18).

Figuur 18.
Tevredenheidsindex voorzieningen naar stad en platteland (2006)

bron: WBO 2002, WoON2006 (bewerking ABF Research)

De hogere tevredenheid met de voorzieningen op het platteland, vergeleken met de stad, doet zich overigens niet in alle regio's voor. In Groningen-Oost, Noord-Holland-Noord, Utrecht en Brabant-West worden de onderzochte voorzieningen in de stad juist beter beoordeeld dan op het platteland.

Bij vergelijking van de plattelandsgebieden onderling blijkt de tevredenheid over voorzieningen behoorlijk te verschillen. Groningen-Oost valt op met een lage beoordeling. Grote delen van het Randstedelijke platteland doet het echter niet veel beter. De rest van de Randstad scoort bovendien niet bovengemiddeld, iets wat ook geldt voor Flevoland, Friesland en Zuidoost-Drenthe. In grote

delen van het zuiden en oosten van Nederland worden de voorzieningen in de landelijke gebieden positief beoordeeld. Opmerkelijk is het contrast in beoordeling van landelijk Zuid-Limburg waar men gematigd positief is en stedelijk Zuid-Limburg waar het oordeel van de respondenten het meest negatief is van heel Nederland.

b. Tevredenheid wonen

In het Woononderzoek Nederland (Min VROM - WoON, 2006), wordt vragen gesteld over de tevredenheid voor de woning en van de woonomgeving. Ze worden hier afzonderlijk behandeld.

b1. Tevredenheid met de woning

Meetmethode

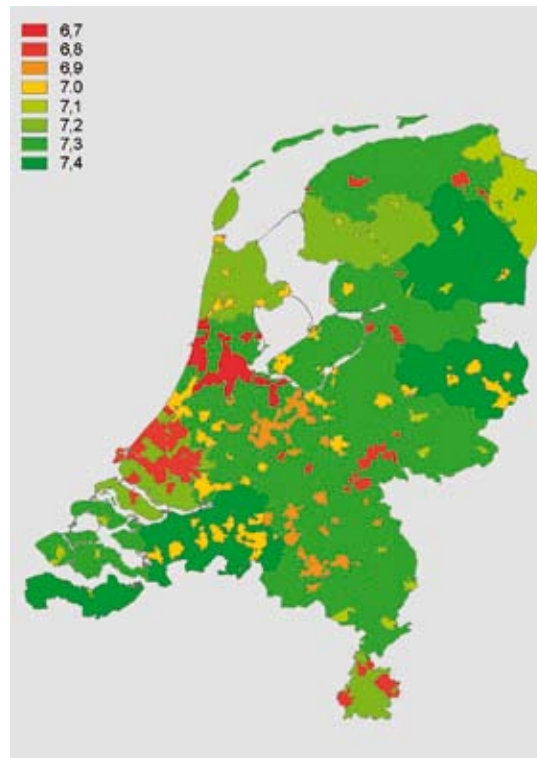
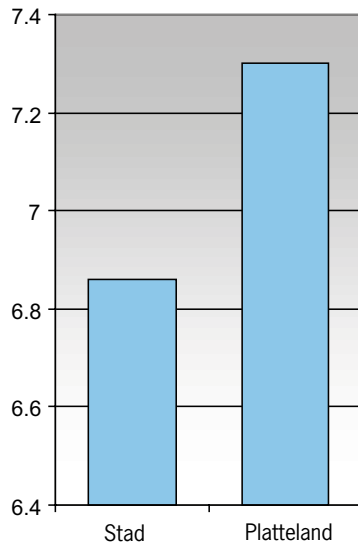
Op basis van een selectie van vragen met betrekking tot de tevredenheid over de woning is een tevredenheidsindex woning geconstrueerd. De voor deze woningindex gebruikte reeks vragen luidt als volgt:

- Hoe tevreden bent u met uw huidige woning?
- Is de indeling van de woning geschikt?
- Is de woning te klein?
- Is de woning te groot?
- Is de woning slecht onderhouden?
- Ademt de woning een goede sfeer?
- Is er onvoldoende buitenruimte bij de woning?
- Is er overlast door directe burenen?
- Hebt u veel contact met directe burenen?

Op analoge wijze als bij de eerder besproken tevredenheidsindex voorzieningen zijn op basis van de antwoorden rapportcijfers gemaakt die vervolgens in een gezamenlijk rapportcijfer zijn samengevat. In dit laatste rapportcijfer telt het antwoord op de eerste vraag ("Hoe tevreden bent u met uw huidige woning") tweemaal mee, de antwoorden op de overige vragen tellen alle eenmaal mee.

Resultaat nulmeting

De tevredenheid met de woning blijkt in landelijke gebieden met 7,30 boven die van stedelijke gebieden (6,86) te liggen. De tevredenheid met de woning is op het platteland dus duidelijk groter dan in de stad (figuur 19).

Figuur 19.

Tevredenheid met de woning

bron: WoON 2006 (bewerking ABF Reserach)

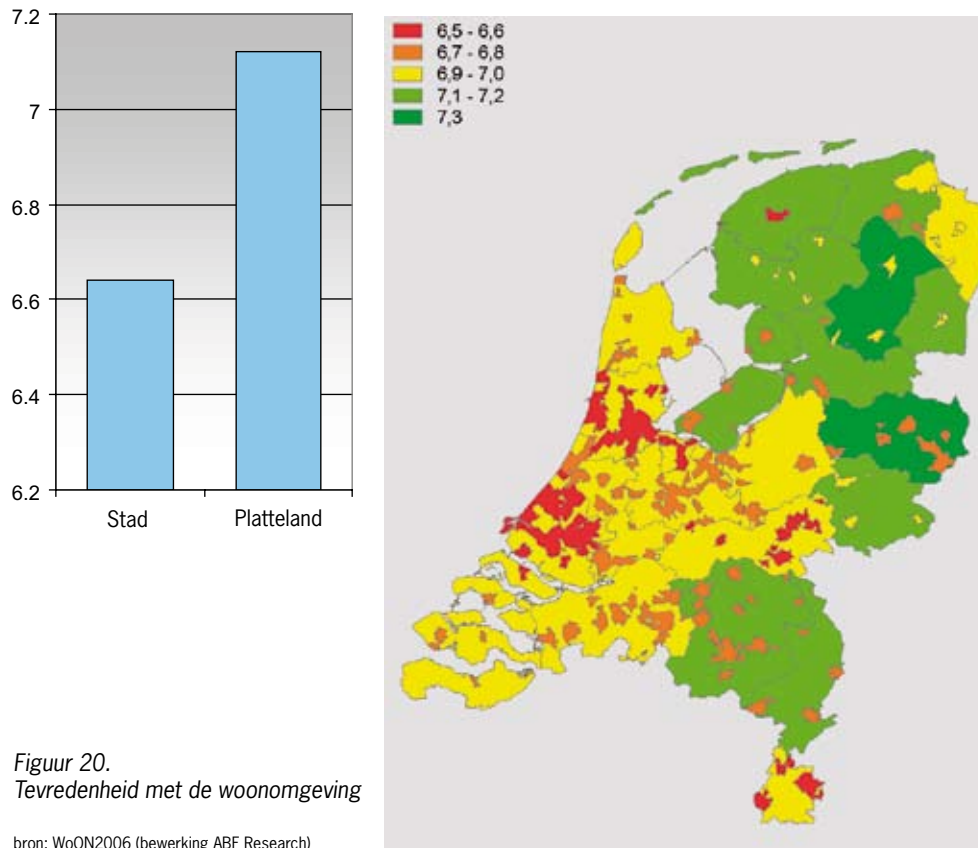
Kijken we naar de verschillende regio's, dan blijkt dat de tevredenheid met de woning op het platteland groter is dan in de stedelijke gebieden. Er is slechts één uitzondering, namelijk Groningen-Oost. De verschillen in beoordeling tussen stad en platteland zijn vooral groot bij de sterk verstedelijkte regio's, Noord-Holland-Zuid, Overig Groningen, Groot-Rivierenland en in mindere mate in Haaglanden-Rijnmond en Zuid-Limburg.

De verschillen in de tevredenheid met de woning tussen de diverse plattelandsregio's zijn beperkt. De beoordeling is op het hele Nederlandse platteland vrij goed te noemen. Het platteland van Groningen-Oost, Zuid-Limburg, Zuid-Friesland, Noord-Holland-Noord en het landelijk gebied rond Den Haag en Rotterdam scoren iets lager, maar de verschillen zijn klein.

b2. Tevredenheid met de woonomgeving

Meetmethode

De woonomgeving vormt na voorzieningen en de woning het derde onderwerp waarover op basis van het WoON en het Woningbehoefteonderzoek (WBO) een tevredenheidsindex is samengesteld. De tevredenheidsindex woonomgeving is iets complexer dan de hiervoor besproken tevredenheidsindexen. Het aantal vragen waarop de tevredenheidsmeting met de woonomgeving is gebaseerd, is aanmerkelijk groter. Binnen de serie vragen die gebruikt is, kunnen zes onderwerpen worden

Figuur 20.
Tevredenheid met de woonomgeving

bron: WoON2006 (bewerking ABF Research)

onderscheiden: woonomgeving algemeen, milieuhinder, overlast, ruimtelijke kwaliteit, sociale cohesie en veiligheid. De vragen zijn in de constructie van de index van een dusdanig gewicht voorzien dat de zes onderwerpen ieder even zwaar meetellen in de tevredenheidsindex woonomgeving.

Resultaat nulmeting

De tevredenheid met de woonomgeving is op het platteland (7,12) duidelijk groter dan in de stedelijke gebieden (6,64), zie figuur 20.

De hogere tevredenheid in 2006 met de woonomgeving in landelijke gebieden doet zich voor in alle landelijke gebieden in Nederland. Er zijn wat dat betreft geen uitzonderingen.

Het kaartbeeld van Nederland laat opnieuw een groot verschil in tevredenheid tussen stedelijke en landelijke gebieden zien. De beoordeling van de woonomgeving in de diverse landelijke gebieden in Nederland vertoont iets meer spreiding dan de beoordeling van de woning. In veel plattelandsgebieden in het noorden en (zuid-)oosten van Nederland wordt de woonomgeving positief beoordeeld. In het midden en westen van ons land is de beoordeling op het platteland lager. Groningen-Oost en Zuid-Limburg blijven overigens opnieuw iets achter bij hun buurregio's.

c. Kans op werk

De plattelandseconomie verschilt in een aantal opzichten van de stedelijke economie. Van oudsher heeft het platteland een agrarische productiefunctie. Deze functie is nog steeds aanwezig maar de werkgelegenheid in de landbouw is in de loop der jaren steeds verder teruggelopen. Sinds een aantal decennia is echter een groot aantal productie- en distributiegerichte bedrijven vanwege ruimtegebrek uit de centrale stedelijke gebieden naar het nabij gelegen platteland getrokken. De consumentgerichte werkgelegenheid bevindt zich nog steeds voor een groot deel in de stad, maar ook dit type werkgelegenheid komt op het platteland steeds meer voor.

De effectindicator 'kans op werk' wordt weergegeven aan de hand de volgende indicatoren:

- Ontwikkeling van de werkgelegenheid (c1.)
- Arbeidsparticipatie (c2.)

c1. Ontwikkeling van de werkgelegenheid

Meetmethode

Ontwikkeling werkgelegenheid naar productie- en consumentgerichte sectoren op basis van het LISA. De volgende sectoren zijn productiegericht: landbouw en visserij, industrie, bouwnijverheid, groot-handel, vervoer en communicatie, zakelijke dienstverlening. Consumptiegerichte sectoren zijn: overige consumentendiensten, horeca, sport en cultuur, openbaar bestuur en verenigingen, zorg en onderwijs.

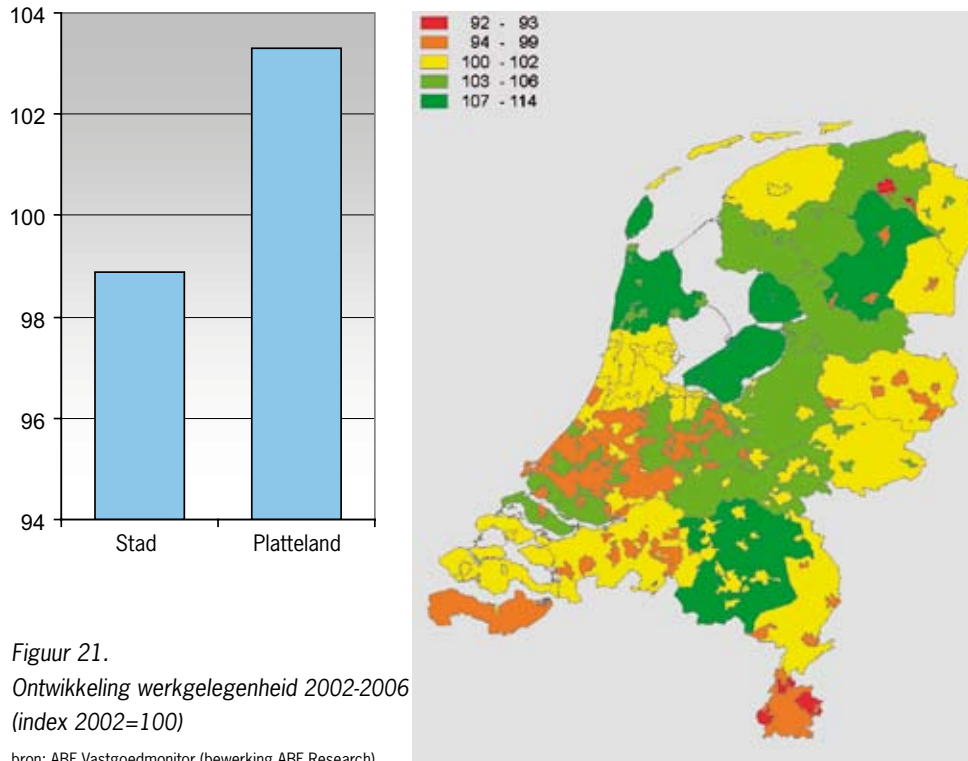
Tabel 3. Structuur en ontwikkeling werkgelegenheid (stad-platteland, 2002-2006)

	Stad	Platteland	Nederland
Omvang werkgelegenheid 2006	5.137.900	2.201.900	7.339.900
Groei werkgelegenheid (1996-2006)	17,8%	23,5%	19,4%
Groei werkgelegenheid (2002-2006)	-1,1%	3,3%	0,2%
Aandeel producentgerichte werkgelegenheid (2006)	47%	57%	50%
Aandeel consumentengerichte werkgelegenheid (2006)	53%	43%	50%

bron: ABF Vastgoedmonitor, bewerking ABF Research

Resultaat nulmeting

In 2006 bevindt zich ruim tweederde deel van de werkgelegenheid (70%) in stedelijke gebieden tegen bijna een derde deel (30%) in landelijke gebieden. In totaal had Nederland begin 2006 ruim 7,3 miljoen arbeidsplaatsen (tabel 3). Dat betekent dat de werkgelegenheid ten opzichte van 1996 met bijna 1,2 miljoen arbeidsplaatsen (19%) is gegroeid. De groei heeft echter plaats gevonden in het eerste deel van deze periode (tussen 1996 en 2002). Tussen 2002 en 2006 is er nauwelijks sprake van groei. De werkgelegenheid neemt in deze jaren met slechts 13.000 arbeidsplaatsen toe. Dat staat gelijk aan een groei met 0,2%. Op het Nederlandse platteland ligt de groei in deze jaren met 3,3% duidelijk boven het nationaal gemiddelde. In de stedelijke gebieden krimpt de werkgelegenheid met -1,1%. Ook over de langere periode, 1996-2006, neemt de werkgelegenheid op het platteland met 24% sterker toe dan in de stad (18%).

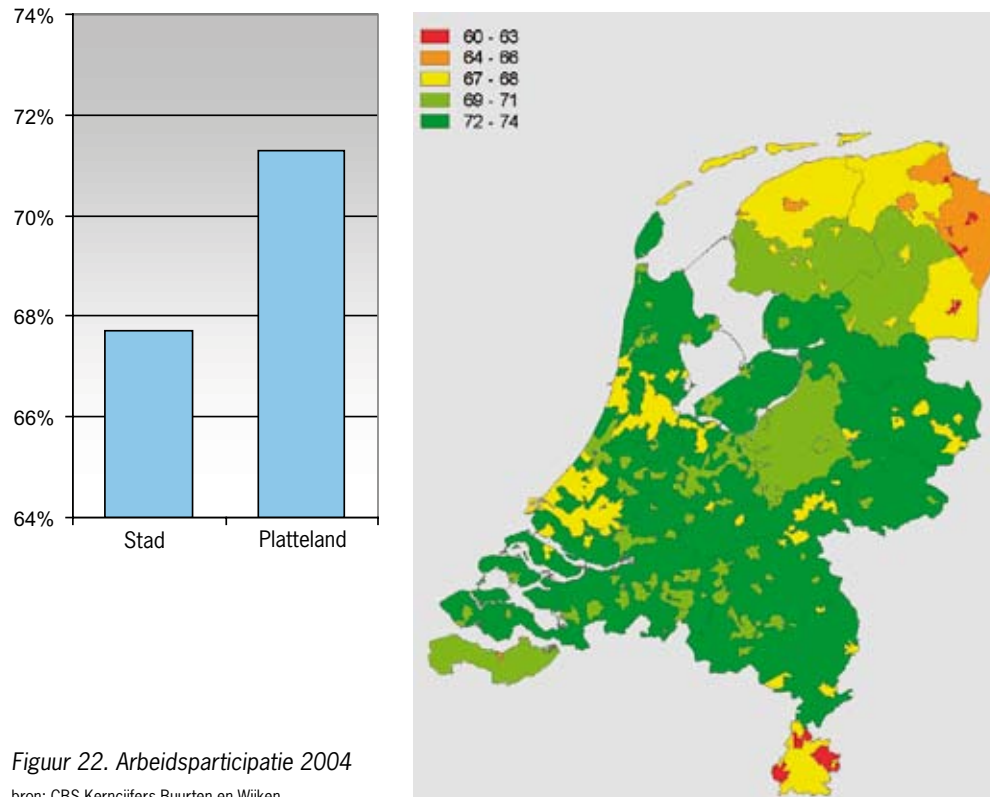
Figuur 21.
Ontwikkeling werkgelegenheid 2002-2006
(index 2002=100)

bron: ABF Vastgoedmonitor (bewerking ABF Research)

Op nationaal niveau groeit de werkgelegenheid op het platteland sneller dan in stedelijke gebieden (figuur 21). Dit is echter niet in alle regio's het geval. In Groningen-Oost en de Achterhoek is de situatie omgekeerd: de werkgelegenheid in de stedelijke gebieden groeit er sneller dan op het platteland. Deze situatie doet zich nog in twee andere perifeer gelegen regio's voor: Friesland-Noord en Zeeuwsch-Vlaanderen.

De ene plattelandsregio is de andere niet. De verschillen in werkgelegenheidsontwikkeling zijn groot. De groei op het platteland van Flevoland, Utrecht, Groot-Rivierenland en Oost-Brabant zal wellicht nog niet verrassen, de relatief hoge groeicijfers in Drenthe-West en in Noord-Holland-Noord zijn echter opmerkelijk. Ook op het platteland van de regio Haaglanden-Rijnmond groeit de werkgelegenheid.

Het platteland van Groningen-Oost, de Achterhoek en Noord-Limburg kent een minder voorspoedige ontwikkeling, de groei van de werkgelegenheid loopt hier echter nog altijd in pas met de gemiddelde nationale ontwikkeling. In het landelijk gebied van Hollands-Midden, Zuid-Limburg en Zeeuwsch-Vlaanderen is de situatie minder rooskleurig.

Figuur 22. Arbeidsparticipatie 2004

bron: CBS Kerncijfers Buurten en Wijken

c2. Arbeidsparticipatie

Meetmethode

De indicator arbeidsparticipatie en uitkeringsontvangers is bepaald op basis van de Kerncijfers Buurten en Wijken. Per wijk is hierin aangegeven welke de meest voorkomende postcode in een wijk is. Op basis hiervan is het onderscheid stad-platteland in dit onderdeel gemaakt.

Het CBS houdt in de 'Kerncijfers Buurten en Wijken' bij welk deel van de potentiële beroepsbevolking actief is op de arbeidsmarkt (werkzaam en werkloos). De wijk- en buurtindeling van het CBS wijkt af van de in deze monitor gebruikte indeling in postcodegebieden. Op basis van de meest voorkomende viercijferige postcode in een wijk zijn de cijfers omgerekend om verschil te kunnen maken tussen stad en platteland. De op deze wijze gemeten arbeidsparticipatie³ ligt in stedelijke gebieden op gemiddeld 67,7% terwijl in de landelijke gebieden een iets hogere 71,3% wordt gemeten.

Resultaat nulmeting

De meest recente cijfers zijn uit 2004. De arbeidsparticipatie voor heel Nederland bedroeg toen 69,0% van de potentiële beroepsbevolking. In stedelijke gebieden ligt het aandeel met gemiddeld 67,7% iets onder het landelijk gemiddelde. In de landelijke gebieden is het aandeel 71,3%. De arbeidsparticipatie op het platteland is dus groter dan in de stad (figuur 22).

Over het algemeen is de arbeidsparticipatie op het platteland hoger dan in het stedelijk gebied. Nadere analyse maakt duidelijk dat deze stelling voor heel Nederland op gaat: de intra-regionale verschillen kunnen aanzienlijk zijn. In alle regio's ligt de arbeidsparticipatie in 2004 in het landelijk gebied boven het niveau van de in het gebied gelegen steden. De lagere arbeidsparticipatie in stedelijke gebieden is overigens deels terug te voeren op het feit dat in de steden het aandeel studerende en schoolgaande jongeren hoger is dan op het omliggende platteland. Dit effect speelt vooral in studentensteden een rol.

De verschillende landelijke regio's in Nederland laten betrekkelijk weinig diversiteit in arbeidsparticipatie zien. Delen in het noorden van Nederland en Zuid-Limburg scoren laag.

³ Arbeidsparticipatie is hier gedefinieerd als het aandeel werkzame personen op de laatste vrijdag van september, uitgedrukt in hele procenten van het aantal inwoners van 15 tot en met 64 jaar. In de hier gebruikte definitie worden alle werkzame personen meegenomen. Een urengrens kan bij gebruik van deze bron niet worden gehanteerd, in andere definiëringen van de arbeidsparticipatie is dat meestal wel het geval.

4 Samenvatting

Thema	Effectindicator(en)	Nulmeting 2007	Streefwaarde 2013
Natuur	Biodiversiteit: - Soorten - Omvang populaties - Kwaliteit ecosystemen	- Indexwaarde rode lijst: 107 - Staat van instandhouding soorten uit de habitatrichtlijn: 19% gunstig, 47% zeer ongunstig - PM	- Indexwaarde Rode Lijst: 100 - 29% gunstig, 37% zeer ongunstig - Geen streefwaarde
Landbouw	Agrarische ruimte: - Toegevoegde waarde per volwaardige arbeidskracht - Agrarische hulpbronnen	- Gemiddeld € 49.000 / arbeidsjaareenheid, dit is een factor 1,8 boven het gemiddelde van de EU-15 - PM	- Gemiddelde toegevoegde waarde ligt boven het gemiddelde van de EU-15 - Geen streefwaarde
Recreatie	- Recreatief gebruik - Tevredenheid recreatieve voorzieningen - Bereikbaarheid openbaar groen	- Inwoners van de Randstad ondernemen gemiddeld 25% minder recreatie activiteiten in recreatieve gebieden dan inwoners uit de rest van Nederland - In de Randstad wordt 65,8% van de maximale score voor tevredenheid over het aanbod gehaald, buiten de Randstad 74,5% - In 2007 kan iedere Nederlander op 10 minuten fietsafstand recreëren in het groen	- Gebruik van recreatieve gebieden in de Randstad gelijk als in de rest van Nederland. - Tevredenheid over de recreatieve gebieden in de Randstad gelijk als in de rest van Nederland. - Iedere Nederlander kan in 2013 op 10 minuten fietsafstand recreëren in het groen.
Landschap	- Beleving kwaliteit landschap	- De gemiddelde waardering van het Nederlandse landschap is in 2007 gemiddeld een 7,3. De nationale landschappen worden iets hoger gewaardeerd, gemiddeld een 7,4.	- In 2020 wordt het Nederlandse landschap gewaardeerd met gemiddeld een 8. De Nationale Landschappen zijn in deze waardering meegenomen en zullen ook in 2020 nog significant hoger gewaardeerd worden dan de rest van Nederland.
Bodem	PM	PM	- geen streefwaarde
Water	PM	PM	- geen streefwaarde
Reconstructie	- Versnelling realisatie rijksdoelen ten opzichte van de voorgaande periode	PM	- Binnen de reconstructie gebieden worden streefwaarden voor Natuur, Recreatie, Landschap, Landbouw en Sociaal-economische vitaliteit in dezelfde termijn gerealiseerd als in de rest van Nederland.
Sociaal-economische vitaliteit	- Tevredenheid voorzieningen - Tevredenheid wonen - Kans op werk	- De tevredenheid over voorzieningen van mensen op het platteland ligt met een indexwaarde van 6,5 iets boven de waardering van de stedeling van 6,4. - De tevredenheid met de woning in landelijke gebieden ligt met een 7,3 boven die van stedelijke gebieden (6,9). Ook de tevredenheid met de woonomgeving is op het platteland (7,1) duidelijk hoger dan in de stad (6,6). - De groei van de werkgelegenheid over de periode 1996 -2006 was op het platteland (+24%) groter dan voor stedelijke gebieden (+18%). De arbeidsparticipatie was in 2004 op het platteland (71%) hoger dan in de stad (68%).	- De sociaal-economische ontwikkeling op het platteland houdt minimaal gelijke tred met die in de stad.

3.6 Reconstructie

Algemene beleidsdoelstelling

Het geven van een impuls aan de zandgebieden in Zuid- en Oost-Nederland om specifieke problemen op te lossen in het betreffende gebied en om de realisatie van de rijksdoelen te versnellen.

Effectindicatoren

Versnelling realisatie rijksdoelen ten opzichte van de voorgaande periode.

Streefwaarde

Binnen de reconstructiegebieden worden de streefwaarden voor de thema's Natuur, Recreatie, Landschap, Landbouw en Sociaal-economische vitaliteit in dezelfde termijn gerealiseerd als in de rest van Nederland.

Resultaat nulmeting 2007

Om versnelling van realisatie van rijksdoelen in de reconstructiezandgebieden (figuur 23) inzichtelijk te maken, was er voor gekozen de indicatoren van de afzonderlijke beleidsthema's te bepalen op het schaalniveau van de reconstructiegebieden en te vergelijken met de ontwikkeling in overig Nederland. Bij de uitwerking bleek echter dat voor belangrijke parameters - zoals de effectindicatoren voor natuur - op basis van de gekozen aanpak de ontwikkeling niet kan worden vastgesteld. Omdat zonder deze parameters een scheef beeld ontstaat van de maatschappelijke effecten van het beleid is er voor gekozen voor het thema reconstructie geen nulmeting op te nemen. Deze indicator is derhalve nog in ontwikkeling.

Figuur 23. Reconstructie zandgebieden

Geraadpleegde literatuur

- Agricola, H.J., 2009. Achtergronddocument nulmeting Effectindicatoren Monitor Agenda Vitaal Platteland. WOT-werk-document 131. Wageningen UR, WOT Natuur & Milieu, Wageningen.
- Dessing, E.G.M., H.J Agricola & L. Treep, 2006. Effectindicatoren MJP2 van AVP, Monitoren van de algemene beleidsdoelstellingen tegen aanvaardbare kosten. LNV-Directie Kennis, Ede.
- Dessing, E.G.M. & S. Beers, 2005. Naar een systeem voor Monitoring en Evaluatie van de Agenda Vitaal Platteland. Interactieve beleidsconstructie en essentiële indicatoren voor monitoring en evaluatie. EC-LNV, Ede.
- Dijkstra, H., 2005. Inventarisatie aanbod monitoringssystemen. Werkdocument 2005/2, Wageningen UR, Natuurplanbureau vestiging Wageningen.
- Dolman, M., 2008. M-AVP indicatoren landbouw, LEI Wageningen UR, Den Haag.
- Goossen, C.M. en S. de Vries, 2008. Rapportage M-AVP nulmeting Recreatie, Alterra Wageningen UR, Wageningen.
- Goossen, C.M. en S. de Vries, 2005. Beschrijving recreatie-indicatoren ME-AVP, Alterra Wageningen UR, Wageningen.
- Groenemeijer L., R. Lukey en R.J van Til, 2008. Monitor Sociaal Economische Vitaliteit Platteland. ABF Research, Delft.
- Kooistra, L., 2004. Het WOT programma Monitoring en Evaluatiesysteem Agenda Vitaal Platteland in 2005. Alterra, Wageningen.
- Kuhlman, T. en G.S. Venema, 2005. Indicatoren voor de Agenda Vitaal Platteland, de onderdelen Landbouw en Economische vitaliteit. LEI Wageningen UR, Den Haag.
- LNV, 2004. Bijlage als bedoeld in artikel 1 van het besluit Rode lijsten flora en fauna (Staatscourant 11 november 2004, Nr. 218).
- LNV, 2004. Agenda voor een Vitaal Platteland. Visie en Meerjarenprogramma Vitaal Platteland 2004. Ministerie van LNV, Den Haag.
- LNV, 2006. Agenda voor een Vitaal Platteland. Meerjarenprogramma 2007-2013. Ministerie van LNV, Den Haag.
- LNV, 2007. Uitvoeringsdocument Monitor Agenda Vitaal Platteland, Ministerie van LNV, Den Haag.
- MNC, 2008. Staat van instandhouding habitattypen en soorten van de habitatrichtlijn, indicatornummer 1483. Milieu- en Natuurcompendium. MNP, Bilthoven, CBS, Voorburg en WUR, Wageningen.
- MNP, 2007. Belevingswaardenmonitor Nota Ruimte 2006; Nulmeting landschap en groen in en om de stad. Milieu- en Natuurplanbureau, Bilthoven. MNP-publicatie 500073001.
- RLG, 2005. Nationale landschappen: vaste koers en lange adem. Advies RLG 05/1. Raad voor het Landelijk Gebied, Utrecht.
- Roos-Klein Lankhorst, J.; S. de Vries, A.E. Buijs, A.E. van den Berg, M.H.I. Bloemmen, & C. Schuiling, 2005. BelevingsGIS versie 2; waardering van het Nederlandse landschap door de bevolking op kaart. Rapport 1138. Alterra Wageningen UR, Wageningen.
- Strien, A. van, 2008. Nulmeting effectindicatoren M-AVP Natuur. CBS, Den Haag.
- Vullings, L. A. E., 2008. Even afrekenen alstublieft! Een studie naar het opzetten van afrekenbaar beleid met Agenda Vitaal Platteland als voorbeeld. WOT-studie 7, Wageningen UR, WOT Natuur & Milieu, Wageningen.
- Wulp, N.Y van der, 2008. Belevingswaardenmonitor Nota Ruimte 2006, Nulmeting Landschap naar Gebieden. WOT-rapport 75. Wageningen UR, WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Colofon

Opdrachtgever:	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Samenstelling:	Herman Agricola en Wies Vullings (Alterra)
Grafische vormgeving:	Wageningen UR Communication Services
Druk:	Digigrafi, Wageningen
Oplage:	150 exemplaren

Wageningen UR
Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu
Postbus 47
6700 AA Wageningen
Website: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

